

Tussentijdse evaluatie watertakenplan

2020 - 2025

Inleiding

In deze tussentijdse evaluatie wordt de uitvoering beschreven van het huidige watertakenplan dat in 2020 door de Raad is vastgesteld, en een looptijd heeft t/m 2025. We zijn nu dus halverwege de looptijd. Het plan is opgesteld direct na de herindeling met de informatie die toen voorhanden was. Inmiddels, een aantal jaren verder, zijn we onder andere bezig om de diverse beheersystemen te integreren, hebben we diverse onderzoeken en inspecties uitgevoerd waardoor op sommige onderdelen andere inzichten zijn ontstaan. Ook is de stresstest klimaatadaptatie in 2019 uitgevoerd en een klimaatadaptatiestrategie opgesteld welke ook grote raakvlakken met het watertakenplan heeft. Het is nu, halverwege de planperiode, tijd om terug te kijken op de eerste helft, en om eventueel wijzigen in de beleidsuitgangspunten door te voeren.

Deze evaluatie gaat over:

- de voortgang van het uitvoeringsprogramma
- de kostentoerekening van de projecten.
- de beleidsuitgangspunten
- vooruitblik op de tweede helft van deze planperiode
- wijzigingen in de beleidsuitgangspunten

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Hoofdstuk 1: verbeteren water- en rioolsysteem	5
Ombouwen gemengde stelsels naar gescheiden stelsels.	5
Afstemming en overleg.	6
Foutaansluitingen	6
Rioolvreemd water	6
Data op orde	7
Hoofdstuk 2: beheer	8
Reinigen en inspecteren vrijvervalriool	8
Overstorten en bergbezinkvoorzieningen.....	8
Duikers.....	9
Kolken reinigen en vegen van wegen.....	9
Gemalen.....	9
Grondwatermeetnet.....	10
Schonen vijvers en sloten.....	10
Baggeren	11
Hoofdstuk 3: samenwerking en ontwikkelingen.....	12
Waterrobuuste inrichting.....	12
Bluswater.....	13
Waterketensamenwerking	14
Drinkwater.....	15
Riolering buitengebied	16
Energie en warmte uit afvalwater (rio- en aquathermie)	16
Klimaatadaptatie	17
Samenwerking met onderwijs- en kennisinstellingen.....	18
Verbouw en nieuwbouw gemeentelijke gebouwen irt klimaatadaptatie	18
Hoofdstuk 4 Uitvoeringsprogramma	19
Rioolverbetering.....	19
Afkoppelen particulieren	22
Nieuwe aansluitingen op bestaande riolering.....	23
Hoofdstuk 5 Financiering en personele middelen	24
Formatie.	24

Exploitatiekosten	24
Investeringsuitgaven	24
Hoofstuk 6 Voorgestelde wijzigingen in uitgangspunten	25

Hoofdstuk 1: verbeteren water- en rioolsysteem

Ombouwen gemengde stelsels naar gescheiden stelsels.

In het uitvoeringsprogramma van het watertakenplan zijn veel afkoppelprojecten opgenomen. Bij afkoppelen scheiden we het regenwater van het huishoudelijk afvalwater. In nieuwbouwsituaties leggen we sinds de jaren 90 van de vorige eeuw al een gescheiden rioolstelsel aan. Het idee was toen dat schoon regenwater niet vermengd moest worden met huishoudelijk afvalwater en op deze manier pomp- en zuiveringskosten te besparen. En verminderen van riooloverstorten. In gebieden waar nog geen gescheiden rioolstelsel ligt leggen we bij rioolvervanging een gescheiden rioolstelsel aan. De reden is nu echter niet meer alleen voorkomen dat schoon regenwater met huishoudelijk afvalwater wordt vermengd, en voorkomen van overstorten, maar ook om wateroverlast te verminderen. Bij locaties die gevoelig zijn voor wateroverlast bij veel neerslag kan het regenwater dan sneller worden afgevoerd. Tevens draagt het ombouwen naar gescheiden rioolstelsels bij aan een betere waterkwaliteit: als een gemengd rioolstelsel het aangeboden water niet meer kan verwerken dan stort het regenwater vermengd met huishoudelijk afvalwater via overstorten over op het oppervlaktewater. Ook wordt er minder schoon regenwater afgevoerd naar de rioolwaterzuiveringsinstallaties. Er hoeft dus minder water getransporteerd en gezuiverd te worden. Dit draagt ook bij aan reductie van energiegebruik.

In totaal is er in de periode 2020 tot heden 42000 m² (4,2 hectare) verhard oppervlak afgekoppeld.

Afstemming en overleg.

Bij de uitvoering van het watertakenplan is er overleg met andere teams om aansluiting te zoeken bij andere ingrepen in de openbare ruimte. Het is bijna niet mogelijk om water en riolering los te zien van bijvoorbeeld groenonderhoud, wegenonderhoud, herinrichting van de openbare ruimte. Ingrepen in de bovengrond zullen ook gevolgen hebben voor het ondergrondse systeem. De beheerprogramma's van water, wegen en groen worden dan ook regelmatig besproken en op elkaar afgestemd. De afgelopen jaren is wel duidelijk geworden dat de oplossing voor bijvoorbeeld wateroverlast niet alleen in een goed functionerend ondergronds systeem (rioolbuizen) ligt, maar ook in de bovengrond zoals waterberging. Ook afstemming met externe partijen zoals de nutsbedrijven, waterschappen en woningbouwstichtingen over de uitvoeringsplannen en beheer vindt regelmatig plaats om werkzaamheden op elkaar af te stemmen.

Bij uitvoeringswerkzaamheden is er altijd overleg met inwoners en verenigingen voor dorpsbelangen. Bij het opstellen van de transitievisie warmte is input geleverd om rioolplannen en uitvoeringprogramma van de transitievisie warmte op elkaar af te stemmen.

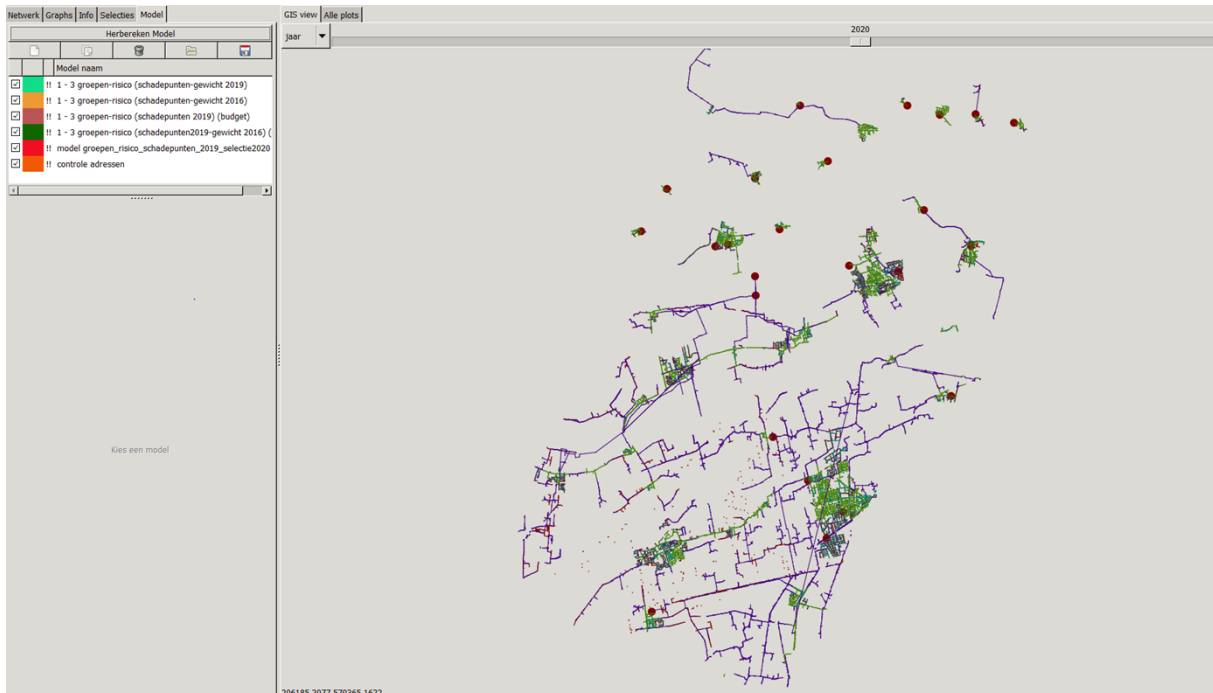
Foutaansluitingen

Bij gescheiden riolering komt het voor dat vuilwater van een perceel is aangesloten op het hemelwaterstelsel of andersom. Dit kan leiden tot milieu- en/of capaciteitsproblemen. Bij vermoedens van foutaansluitingen doen wij onderzoek en in overleg met de perceeleigenaar proberen wij dit op te lossen. Normaal gesproken is dit op kosten van de perceeleigenaar (de veroorzaker). Maar er kan ook voor gekozen worden om dit (deels) te bekostigen uit de rioolheffing en het dan te zien als een verbetermaatregel van de bestaande riolering. Als een eigenaar of gebruiker niet mee wil werken dan kan het juridisch traject worden bewandeld.

Rioolvreemd water

Rioolvreemd water is water afkomstig uit sloten, drainage, grondwater wat in het rioolstelsel komt en zich vermengt met afvalwater. Een voorbeeld van rioolvreemd water is een greppel in een dorpskern welke is aangesloten op het gemengde riool. Hierdoor wordt het riool en de gemalen extra belast en uiteindelijk ook de zuivering van het waterschap. Samen met het waterschap doen we onderzoek bij kernen waar aanwijzingen zijn dat er veel rioolvreemd in het riool komt en voeren maatregelen uit om het rioolvreemd water van het riool te halen.

Data op orde

Inzicht krijgen in hoe het water- en rioleringsstelsel in de praktijk werkt kan alleen als het gegevensbeheer op orde is. Door te inspecteren en deze gegevens goed vast te leggen en te beoordelen wordt het inzicht in het functioneren van de rioolstelsels vergroot en kunnen optimalisatie, onderhoud en vervangingswerkzaamheden worden gepland. Het op orde krijgen van data is een arbeidsintensieve klus. In het watertakenplan is als uitgangspunt genomen dat we deze planperiode werken aan het op orde krijgen van de data zodat dit als input kan dienen voor de volgende planperiode. We hebben daarin wel stappen gemaakt, maar er liggen nog veel vraagstukken waar we mee aan de slag moeten en nadere inventarisatie en onderzoek vergen. Om alle gegevens voor het einde van deze planperiode op orde te hebben is een uitdaging.

De onderhoudsprogramma's uit het rioolbeheerprogramma worden afgestemd met andere disciplines (onder andere wegen en groen) zodat er sprake is van integraal beheer openbare ruimte (IBOR).

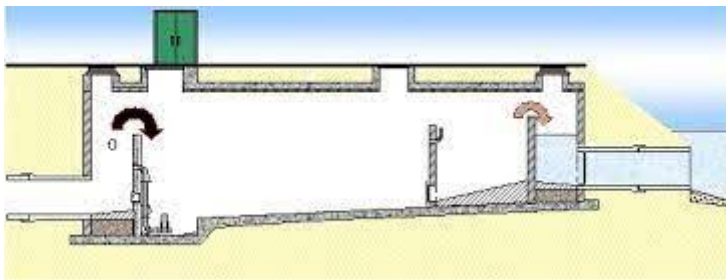
Hoofdstuk 2: beheer

Reinigen en inspecteren vrijvervalriool

In onze gemeente is 670 km vrijverval riool aanwezig.

Reinigen en inspecteren gebeurt in principe eens per 15 jaar. Op locaties die vragen om meer aandacht (als blijkt dat deze sneller verstopt raken) wordt de frequentie voor reinigen opgevoerd. Momenteel zijn we bezig met een slag om de inzicht in de onderhoudstoestand te verbeteren door alle riolen ouder dan 15 jaar te inspecteren. Een van de doelen uit het watertakenplan was om inzicht in de onderhoudstoestand te verbeteren. Dat doen we in meerdere jaren. Het streven is om voor het eind van de huidige planperiode dit inzicht te hebben zodat deze gegevens bij het opstellen van een volgend plan betrokken kunnen worden.

Overstorten en bergbezinkvoorzieningen

Tijdens hevige en/of langdurige neerslag kan afvalwater vermengd met regenwater overstorten op het oppervlaktewater. Samen met het waterschap zorgen we ervoor dat de effecten (water)milieu aanvaardbaar zijn. In onze gemeente zijn 29 bergbezinkvoorzieningen aanwezig. Bergbezinkvoorzieningen worden meestal in de nabijheid van een overstort aangelegd om het aantal overstorten te reduceren. Rioolwater wat bij hevige neerslag overstort op oppervlaktewater wordt in een bergbezinkvoorziening opgeslagen, en als het rioolstelsel weer leeg is in het riool gepompt. Als een bergbezinkvoorziening wel vol raakt stort er via de overstort alsnog water over op het oppervlaktewater. Dit is meer verdund dan er anders uit een overstort zou komen.

Voor een verdere reductie van overstorten uit het gemengde rioolstelsel blijven we inzetten op afkoppelen van verhard oppervlak op het gemengde rioolstelsel. Door ervoor te zorgen dat er minder regenwater op het gemengde rioolstelsel wordt geloosd zullen de riool overstorten afnemen. Tenminste bij gelijkblijvende neerslag.

Bij een aantal overstorten wordt ook gemeten hoeveel overstorten er plaats vinden. Om het inzicht te verbeteren zal in overleg met beide waterschappen dit meetnetwerk worden uitgebreid. Binnen de waterketensamenwerking volgen we de ontwikkelingen met betrekking tot zuiveren van medicijnresten uit afvalwater. Ook hebben we als waterketensamenwerking een neerslagradarsysteem aangeschaft zodat we een analyse kunnen uitvoeren naar neerslaggebeurtenissen in relatie tot overstortgebeurtenissen.

Duikers

Duikers zijn buizen, onder meestal een weg, welke twee waterpartijen en sloten verbinden. Duikers worden meestal gereinigd na meldingen over verstoppingen. Duikers worden vervangen na geconstateerde constructieve gebreken of wanneer een duiker onderdeel is van een groter (renovatie) project. Als er bijvoorbeeld veel verhard oppervlak wordt afgekoppeld, en daardoor extra regenwater afgevoerd moet worden, kan het voorkomen dat duikers onvoldoende afvoercapaciteit hebben en daarom vervangen moeten worden.

Kolken reinigen en vegen van wegen

Door het reinigen van goten en kolken wordt de kans op wateroverlast verminderd. Het beleid is dat de kolken een keer per jaar gereinigd worden. Op een aantal locaties reinigen we extra omdat bekend is dat daar meer verstoppingen kunnen optreden. Bijvoorbeeld doordat er extra vuil in de kolken komt.

Ook worden de goten geveegd. Dit om te voorkomen dat zwerfvuil in de kolken terechtkomt en verstoppingen kan veroorzaken.

Gemalen

Het beheer van de rioolgemalen wordt uitgevoerd door de eigen buitendienst en een marktpartij. Het groot onderhoud en de renovaties zijn uitbesteed. Afhandelen van storingen tijdens werktijd wordt uitgevoerd door de eigen buitendienst. Storingen buiten werktijd worden door de marktpartij uitgevoerd. Dit heeft onder andere te maken beperkte capaciteit bij de buitendienst. Deze formatie is uitgebreid en het streven is om ook de storingen buiten werktijd door de eigen dienst te laten afhandelen.

De gegevens van de gemalen worden bijgehouden in het gemalenbeheersysteem SAM. Voor het automatisch melden van storingen aan de grotere gemalen wordt gebruik gemaakt van het telemetriesysteem Mous Aquaweb. Met dit systeem krijgt de buitendienst automatisch een melding als een gemaal een storing heeft. Voor de kleinere rioolgemalen in met name het buitengebied wordt gebruik gemaakt van signalering door middel van "de rode lamp". Dit omdat de gevolgen van storingen van dit systeem relatief klein zijn en de kosten voor automatische meldingen verhoudingsgewijs hoog zijn.

Bij de rondes voor het groot onderhoud komen ook gebreken aan de gemalen aan de orde. Indien nodig wordt de pompen direct vervangen of leidingwerk gerenoveerd. Verder worden de bevindingen in SAM gerapporteerd en wordt er een renovatiebestek opgesteld

om gemalen te renoveren. Het beleid is om de pompen pas te vervangen als reparatie te duur wordt.

Bij nieuwe aanleg moet er bij een gescheiden stelsel 24 uur berging in het stelsel zijn zodat bij pompstoringen en stroomuitval voldoende berging in het vuilwaterstelsel is.

Grondwatermeetnet

Voor een deel is er in de gemeente Westerkwartier een grondwatermeetnet. De voormalige gemeente Zuidhorn had de beschikking over een grondwatermeetnet en grondwaterstandgegevens. Dit meetnet is in 2011 geïnstalleerd en aan vervanging toe. Omdat klimaatverandering ook impact heeft op de grondwaterstand is een van de doelen uit het watertakenplan om inzicht te krijgen in de grondwaterstand gedurende een langere periode. Een van de doelen uit het watertakenplan is een gemeentebreed grondwatermeetnet te installeren. De aanbesteding hiervoor heeft plaatsgevonden en in het najaar van 2022 is gestart met het plaatsen en vervangen van het grondwatermeetnet.

Schonen vijvers en sloten

De gemeente beheerd 552 km sloten buiten de bebouwde kom en 135 binnen de kom. Er is ongeveer 171.000 m² vijverpartijen in beheer bij de gemeente.

De grotere wateren zijn in beheer bij het waterschap en rijkswaterstaat. De gemeente beheert diverse bermsloten en greppels, sloten en vijverpartijen. Deze wateren worden jaarlijks geschoond. Vaak betreft het in de bebouwde kom water waar direct of indirect een regenwaterriool op loost. De gemeente is verantwoordelijk voor dit onderdeel van het regenwaterstelsel en is het belangrijk dat de afvoer van water goed op orde is. In droge periodes wordt via deze sloten en vijverpartijen vaak water aangevoerd. Deze wateren worden in de periode van september t/m november geschoond. Tijdens dit schonen wordt ook gelijk de slibdikte geïnvventariseerd om te bepalen of er eventueel binnen enkele jaren gebaggerd moet worden.

Omdat de periodes van droogte, maar ook die van hevige neerslag, toenemen is voor een aantal waterpartijen een keer per jaar schonen niet voldoende, hier zal ook voor of tijdens de zomerperiode geschoond moeten worden. Daar zal met het budget rekening mee gehouden moeten worden.

Een andere uitdaging zijn invasieve exoten in het water. Een van de bekendste schadelijke waterplanten is de waternavel. De waternavel is een zich snel verspreidende waterplant welke schade kan toebrengen aan andere flora en fauna, maar ook de af- of aanvoer van water kan belemmeren. Met waterschap Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân hebben we afspraken gemaakt om samen te werken om deze ongewenste planten in het water te bestrijden. We nemen ook deel aan de werkgroep EXIT (exoten in toom) van de Provincie Groningen.

Baggeren

Bagger is slib dat ontstaat doordat plantenresten, afval, bodemmateriaal en bladeren bezinken op de bodem van waterpartijen en daar door een rottingsproces een laag op de bodem vormen. Op den duur kan dit de capaciteit van het af- en aanvoeren van water hinderen. Dit afnemen van capaciteit voor aanvoer van water is niet alleen van toepassing bij droge periodes, maar ook bij grote watervraag voor bijvoorbeeld bluswerkzaamheden. Bij vaarwegen kan het problemen opleveren doordat er niet meer voldoende vaardiepte is. Ook kan de afnemende waterdiepte problemen opleveren voor de vissen. In de zomer kan er zuurstofgebrek ontstaan in het ondiepe water. In de winter kunnen er problemen ontstaan doordat waterdiepte nog meer afneemt door ijsvorming en daaronder te weinig waterdiepte overblijft voor de vissen. Het baggerslib regelmatig verwijderen is belangrijk. Voor het bepalen van baggerplanning maken we momenteel gebruik van gegevens uit de schouw van het jaarlijks schonen van vijvers en sloten. We baggeren waar dat het meest noodzakelijk is in relatie tot goede doorstroming en waterkwaliteit. Van de afgelopen jaren hebben we inmiddels voldoende gegevens geïnventariseerd om het baggerwerk planmatig uit te kunnen voeren. De gegevens worden momenteel verwerkt en in 2023 stellen we een baggerplan op met een uitvoeringsprogramma, waarbij we wel ruimte blijven houden om incidenteel van de planning af te wijken om baggerwerk te combineren met andere ingrepen in de openbare ruimte.

Hoofdstuk 3: samenwerking en ontwikkelingen

Waterrobuuste inrichting.

De laatste jaren merken we dat het vooral in de zomer langer droog is, en dat deze droge periodes worden afgewisseld met periodes met hevige neerslag. Dit betekent dat we ook anders moeten kijken naar de ontwerputgangspunten. Voor het ontwerpen van de riolering maken we gebruik van zogenaamde normbuien die de stichting Rioned heeft vastgesteld. Tot nu toe hanteerden we als ontwerputgangspunt voor de riolering bui 8 (20 mm in een uur; dit is een hoeveelheid welke nu statistisch gezien een keer per twee jaar voorkomt). Bij nieuw aan te leggen of te vervangen riolering willen we vanaf nu bui 10 gebruiken. Bui 10 is een bui welke ongeveer 30 mm in een uur oplevert, en tot nu toe eens in de 10 jaar voorkomt. Met de te verwachten hevigere neerslag verwachten we dat deze bui in de toekomst vaker dan eens in de 10 jaar voor gaat komen.

Het ontwerputgangspunt voor de inrichting op het maaiveld is dat we ons richten op het voorkomen van schade in panden als er tot 60 mm neerslag in een uur valt. Locaties waar op basis van dit uitgangspunt knelpunten worden verwacht krijgen extra aandacht. Deze locaties worden voor het einde van de looptijd van dit watertakenplan in beeld gebracht (voor eind 2025) en betrokken bij het opstellen van het uitvoeringplan na 2025. Locaties die acuut zijn worden eerder aangepakt en eventueel worden projecten uit deze planperiode doorgeschoven naar de volgende planperiode om dit financieel en organisatorisch te kunnen realiseren. Aanpassen aan de klimaatverandering doen we stapsgewijs. Onze openbare ruimte kan niet in een keer op de kop. Daarbij sluiten we aan bij andere ontwikkelingen in de openbare ruimte. Bij locaties welke gevoelig zijn voor wateroverlast zullen de werkzaamheden aan de riolering leidend zijn.

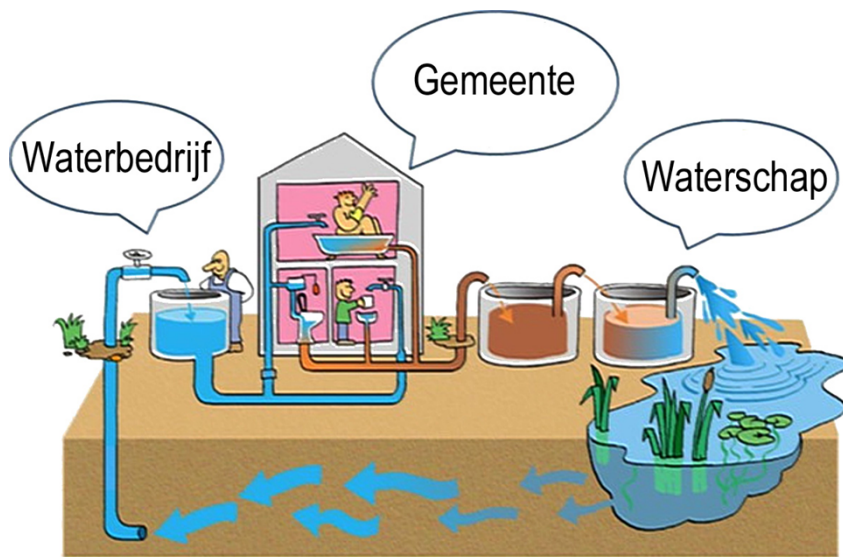
De te verwachten extreme neerslag kan niet alleen ondergronds en door buizen worden verwerkt. We zetten daarbij ook in op verwerken en bergen via en in de bovengrond. Zo ontlasten we het rioolsysteem, en door water te bergen is water beschikbaar in tijden van droogte. Door het aanleggen en herinrichten van parken, wegen en pleinen, maar ook door het stimuleren van onze inwoners om minder verharding of groene daken aan te leggen kunnen we de lokale waterrobuustheid verbeteren. Voor de inwoners is er een stimuleringsregeling voor de aanleg van groene daken in de maak. Ook kunnen inwoners tegen gereduceerd tarief een regenton aanschaffen.

Bluswater

Ondanks dat het vanuit de zorgplicht gemeentelijke watertaken geen opgave is wordt oppervlaktewater ook gebruikt voor bluswater. Vanuit oogpunt van openbare orde en veiligheid heeft de gemeente hier wel een rol in. Met de veiligheidsregio zijn we in gesprek waar we eventueel extra werkzaamheden kunnen uitvoeren zodat er ook in de toekomst voldoende bluswater beschikbaar is. Ook voorzieningen zoals opstelplaatsen voor blusmaterieel bij open water worden besproken. Indien hier extra werkzaamheden voor uitgevoerd moeten worden moet hier aanvullend budget voor aangevraagd en beschikbaar gesteld worden. Vanuit de rioolheffing mogen voorzieningen voor bluswater niet gefinancierd worden. Wel kan er in de uitvoering mogelijk voordeel behaald worden door werkzaamheden aan elkaar te verbinden.

Waterketensamenwerking

We nemen deel aan de waterketensamenwerking Groningen – Noord Drenthe. Dit is een netwerksamenwerking tussen gemeenten, waterschappen en waterbedrijf: gemeenten Noordenveld, Tynaarlo, Aa en Hunze, Assen, Groningen, Midden-Groningen, Oldambt, Westerwolde, Stadskanaal, Pekela, Veendam, Eemsdelta, Het Hogeland en Westerkwartier en de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en drinkwaterbedrijf Groningen en Drenthe. Het doel van deze netwerksamenwerking is kennisuitwisseling, kwetsbaarheid verminderen en de kwaliteit van de uitvoering van de watertaken te verbeteren. Thema's waar we gezamenlijk aan werken zijn kennisuitwisseling bij onder andere gegevensbeheer en opstellen maatregeladviezen, gezamenlijk meten en monitoren, medicijnresten in afvalwater verminderen en gezamenlijk publiekscampagnes opzetten. Recentelijk is ook de opgave om drinkwatergebruik te verminderen hier bij gekomen.

De samenwerking is in 2011 gestart met het bestuursakkoord water. De doelen van de regionale samenwerking die waren gesteld voor 2020 zijn grotendeels gerealiseerd. De beoogde kostenbesparing is ruim gehaald. Voor de onderwerpen kwaliteit en verminderen kwetsbaarheid lopen verschillende projecten waaronder meten en monitoren en de waterketenkaart die nu in een beheerfase komen zodat deze projecten ook in de toekomst goed geborgd zijn.

De afgelopen jaren zijn klimaatadaptatie, duurzaamheid en omgevingswet ook onderwerpen welke steeds groter worden binnen het vakgebied water en riolering en hebben ook raakvlakken met de waterketensamenwerking. In de regio Groningen en Noord-Drenthe zijn afspraken gemaakt om het regionale bestuursakkoord te verlengen tot 2025.

Drinkwater

Het watertakenplan gaat over de gemeentelijke zorgplichten voor grondwater, afvalwater en oppervlaktewater. De levering van drinkwater is een zorgplicht van waterbedrijf Groningen. Waterbedrijf Groningen is ook deelnemer aan de waterketensamenwerking. Ook zijn alle Groninger gemeenten aandeelhouder van waterbedrijf Groningen. De leveringszekerheid van drinkwater staat in onze provincie onder druk. Onlangs is het onderzoek “zekerstellen van de drinkwatervoorziening op korte en lange termijn” uitgekomen. Uit dit onderzoek blijkt dat de leveringszekerheid van drinkwater in de provincie Groningen onder druk staat. Dit is binnen de waterketensamenwerking onderwerp van gesprek. Gekeken moet worden naar het verminderen van het drinkwatergebruik. Dit kan enerzijds door bewustwordingscampagnes. Maar ook door stimuleren van hergebruik van regenwater door dit bijvoorbeeld op te vangen en toiletten mee door te spoelen, of te gebruiken voor de wasmachine. Op deze manier wordt in tijden van hevige neerslag het rioolstelsel ontlast doordat er minder regenwater in het rioolstelsel terecht komt, en het drinkwatergebruik wordt verminderd doordat toiletten niet doorgespoeld worden met drinkwater. Ook het meer reguleren in regelgeving door bij nieuwbouw waterberging en hergebruik te verplichten kan in de toekomst niet uitgesloten worden. Deze planperiode willen we nog niet zover gaan. We kijken naar technische mogelijkheden en ontwikkelingen in regelgeving elders in het land of buurlanden. Daar gaan we de resterende periode van deze planperiode onderzoek naar doen en de uitkomsten betrekken we bij het opstellen van een nieuw watertakenplan en/of opstellen van een omgevingsplan.

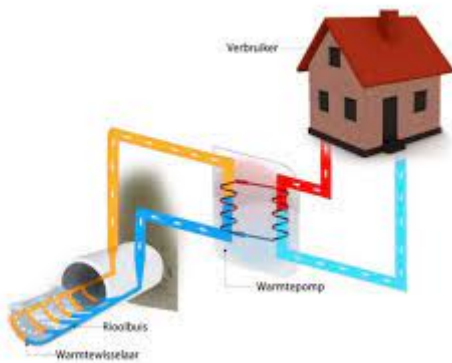
Bij eventuele verbouw of nieuwbouw aan gemeentelijke gebouwen moeten we vanuit onze voorbeeldfunctie waterberging en hergebruik van regenwater, voor bijvoorbeeld toiletspoeling, mee nemen.

Riolering buitengebied

In het buitengebied is niet vanzelfsprekend riolering aanwezig. Riolering in het buitengebied betreft vaak drukriolering, dit is een stelseltype waarmee grote afstanden kunnen worden overbrugd. Maar ook relatief duur is in onderhoud ten opzichte van vrijval riool in bebouwd gebied, doordat er vaak per woning of enkele woningen een gemaaltje aanwezig is. We hebben 1235 minigemalen en 311 km persleidingen. Het lozen van hemelwater, grondwater of oppervlaktewater op dit systeem is niet gewenst omdat het systeem dan snel overbelast raakt, soms op andere plekken dan de lozingslocatie. In het verleden is, al dan niet bewust, vaak de hemelwaterafvoer aangesloten op het drukriool (foutaansluiting). Bij locaties waar dit vaak tot problemen leidt willen we deze lozingen in overleg met de betrokken perceeleigenaar opheffen.

In gebieden waar de aanleg van drukriolering te kostbaar is worden IBA's aangelegd. Hieraan worden door het waterschap eisen gesteld.

Energie en warmte uit afvalwater (rio- en aquathermie)

Bij de ambities uit de transitievisie warmte wordt ook gekeken naar rio- en aquathermie. Het terugwinnen van thermische energie uit afvalwater bespaart energie. Met riothermie kan warmte uit de riolering worden gewonnen wat gebruikt kan worden voor verwarmen van gebouwen, waardoor er minder of geen gebruik gemaakt hoeft te worden van fossiele brandstoffen. We zijn momenteel met waterschap Noorderzijlvest in gesprek om te kijken of er warmte gewonnen kan worden uit de aan te leggen persleiding tussen Marum en Gaarkeuken. In de kern Oldekerk liggen mogelijkheden om de warmte af te zetten. Bij toekomstige grootschalige rioolvervanging kijken we ook naar mogelijkheden op het gebied van warmteterugwinning uit afvalwater en zullen we kansen benutten.

Voor de nieuwbouw/verbouw van het gemeentehuis willen we mogelijkheden onderzoeken of het gebouw deels of helemaal met rio- of aquathermie verwarmd kan worden. Op deze manier kan het gebouw als voorbeeldfunctie dienen.

Klimaatadaptatie

Vanuit het watertakenplan geven wij invulling aan diverse vraagstukken binnen de (afval)waterzorgplicht. We werken aan het verbeteren en in stand houden van ons riool- en afwateringsstelsel. Het thema klimaatadaptatie heeft hier grote raakvlakken mee. Nog niet zolang geleden werd gedacht dat we wateroverlastproblemen het hoofd konden bieden door het aanleggen van grotere rioolbuizen en ondergrondse bergingsbassins. Met de verandering in neerslaggebeurtenissen is dit niet meer haalbaar. Periodes van langdurige droogte worden afgewisseld met periodes van veel neerlag in korte tijd. Zowel droogte als hevige neerslag kunnen voor schade zorgen. Oplossingen worden niet langer alleen in de ondergrond gezocht maar ook bovengronds door aanleg van bijvoorbeeld waterbergingen in combinatie met groen. Of door het toepassen van een ander wegprofiel en/of andere, innovatieve, materiaalkeuzes.

In december 2021 is de klimaatadaptatiestrategie vastgesteld. Dit plan heeft een looptijd t/m 2025. We hebben voor deze termijn gekozen omdat veel maatregelen die bijdragen aan klimaatadaptatie raakvlakken hebben met ons watertakenplan welke ook een looptijd t/m 2025 heeft. De periode t/m 2025 gebruiken we om mee te liften op projecten welke al gepland staan en voor aanvullend onderzoek op een aantal "nieuwe" thema's (hitte, droogte). Er is bij het vaststellen van het klimaatadaptatieplan budget beschikbaar gesteld om de komende jaren cofinanciering te kunnen toepassen bij projecten om klimaat adaptieve maatregelen te kunnen nemen en klimaatadaptatie aan te jagen en innovatieve oplossingen en toepassingen te stimuleren. Aan het einde van de planperiode van het watertakenplan en de klimaatadaptatiestrategie worden deze geëvalueerd en mogelijk dat beide plannen dan in een volgende planperiode samengevoegd kunnen worden tot (afval)water- en klimaatbeleid. Dit omdat deze taakvelden erg in elkaar verweven zijn. Bij een volgende planperiode komt ook weer een uitvoeringsprogramma waar nieuwe maatregelen en projecten in meegenomen worden. Ander argument om voor deze looptijd te kiezen is dat de stresstesten wateroverlast, droogte en hitte iedere zes jaar herhaald moeten worden. De stresstesten voor onze gemeente zijn in 2019 uitgevoerd. De volgende stresstesten moeten dus uiterlijk in 2025 uitgevoerd zijn. We kunnen de uitkomsten van de nieuwe stresstesten dan gebruiken bij het opstellen van een (gecombineerd) water, riolering- en klimaatadaptatieplan.

Samenwerking met onderwijs- en kennisinstellingen

We werken samen met kennis- en onderwijsinstellingen zoals onder andere de Hanzehogeschool en BuildinG. BuildinG is het onafhankelijke kennis- en innovatieplatform voor toekomstbestendige bouw en infra in Noord-Nederland. Studenten van de Hanzehogeschool doen bij BuildinG onderzoek naar klimaatadaptieve materialen en toepassingen. Er is veel contact met zowel de Hanzehogeschool als BuildinG om af te stemmen of een aantal beproefde materialen en systemen ook in de praktijk toegepast kunnen worden. Ook willen we studenten de mogelijkheid bieden om onderzoek te doen in onze openbare ruimte.

Verbouw en nieuwbouw gemeentelijke gebouwen irt klimaatadaptatie

Voor de nieuwbouw/verbouw van het gemeentehuis willen we mogelijkheden benutten om klimaatadaptieve maatregelen mee te nemen. Hierbij kunt u denken aan groene gevels, groene daken, waterberging voor regenwater en regenwater vervolgens gebruiken voor bijvoorbeeld doorspelen van toiletten. De combinatie van een groen dak met zonnepanelen geeft in de meeste gevallen een beter rendement van de zonnepanelen. Op deze manier kan het gebouw als voorbeeldfunctie dienen.

Hoofdstuk 4 Uitvoeringsprogramma

In het uitvoeringsprogramma zijn werkzaamheden en projecten opgenomen om onze voorzieningen te beheren, onderhouden en verbeteren.

Rioolverbetering

In de periode 2020 t/m nu is er ongeveer 6 km riolering vervangen en ongeveer 2 km gerenoveerd (relinen).

Bij relinen wordt er in het bestaande riool een kunststof kous aangebracht. Na verwarmen en uitharden is er in de oude riolering een nieuwe leiding gevormd. Bij relinen hoeft er niet gegraven te worden. Nadeel is dat er geen verhard oppervlak wordt afgekoppeld. Deze techniek wordt dus gekozen bij locaties waar geen wateroverlast is of geen mogelijkheden om af te koppelen door bijvoorbeeld onvoldoende open water in de omgeving. De voorkeur wordt gegeven aan zoveel mogelijk regenwater gescheiden van afvalwater af te voeren. Er is 42.000 m² (4,2 ha) verhard oppervlak afgekoppeld in dezelfde periode. Dit betreft grotendeels gemeentelijk eigendom (wegen e.d.). Particulier oppervlak blijft achter. Vandaar dat we vanaf nu, als we met afkoppelwerkzaamheden bezig gaan, op vrijwillige basis bij particulieren gaan afkoppelen. Meer hierover onder de paragraaf "afkoppelen particulieren".

Bij het opstellen van het watertakenplan is er ook een uitvoeringsprogramma opgesteld. Het watertakenplan is in 2020 opgesteld en het uitvoeringsprogramma is opgesteld met de inzicht en kennis van toen. Inmiddels zijn we een aantal jaren verder. De stresstesten voor klimaatadaptatie zijn in 2019 uitgevoerd. Deze stresstesten gaan over wateroverlast,

droogte en hitte. Dit zijn onderwerpen welke veel raakvlakken hebben met water en rioolbeheer. Uit deze stresstesten zijn een aantal nieuwe inzichten ontstaan. Ook stond de eerste periode van dit watertakenplan in het teken van data op orde. Hoe beter de data op orde komt, hoe beter het inzicht in de onderhoudstoestand. Daarvoor hebben we onderzoek en (riool)inspectiewerk uitgevoerd. Ook hebben we de afgelopen jaren te maken gehad met hevige neerslaggebeurtenissen waardoor een aantal kwetsbaarheden in het systeem naar voren zijn gekomen. Plannen van andere partijen boden kansen om werkzaamheden te combineren, maar dit heeft wel zijn weerslag op de oorspronkelijke planning gehad. We willen ook op een aantal locaties waar nu nog geen werkzaamheden gepland zijn of pas later uitgevoerd zouden worden maatregelen nemen. Gezien al deze aanpassingen is het nodig dat we de oorspronkelijke planning op een aantal punten wijzigen door projecten naar voren te halen en andere projecten uit te stellen naar de volgende planperiode.

In onderstaande tabel is een overzicht weergegeven van uitgevoerde projecten en nog uit te voeren projecten tot het eind van deze planperiode:

Overzicht projecten riolering en water			
Locatie	jaar gepland	status	toelichting
Algemeen			
Vervangen/renovaties gemalen	hele looptijd	in uitvoering	
Vervangen hoofdpst telemetrie	2020/2021	uitgevoerd	in nieuwe gemeente Westerkwartier zitten alle gemalen nu op een hoofdpst
Renovatie inspectieputten	hele looptijd	in uitvoering	
Vervangen/renoveren huisaansluitingen	hele looptijd	in uitvoering	
Vervangen duikers tbv water aan- en afvoer	hele looptijd	in uitvoering	op diverse locaties in gemeente duikers vervangen wegens onderhoudstoestand of vergroten capaciteit
Opsporen en verhelpen foutieve aansluitingen	hele looptijd	in uitvoering	op diverse locaties in gemeente foutieve aansluitingen opgespoord. En deels verholpen.
Vervangen/renoveren diverse riolen	hele looptijd	in uitvoering	in verband met data op orde is hier vertraging ontstaan.
Aanbrengen grondwatermeetnet	2021	aanbesteed	Mogelijk hoeft er minder vervangen te worden aanbesteding heeft september 2022 plaatsgevonden. Wegens andere prioriteiten heeft dit project vertraging opgelopen
Aduard			
Afkoppelen Seinenstraat - Heereweg	2021	uitgevoerd	in combinatie met herinrichting omgeving
Afkoppelen/rioolvervanging Westersingel	2020	uitgevoerd	
Afkoppelen Langelaan - Wessel Gansvoortstraat - Rijksweg	2024	volgende planperiode	Uitstellen naar volgende planperiode (na 2025). Financiële ruimte en personele capaciteit inzetten tbv verhelpen wateroverlastproblematiek Marum. Tevens hebben nutsbedrijven plannen om na 2025 in deze straten hun infra aan te pakken. Wenselijk om werkzaamheden te combineren heden te combineren.
Boerakker			
Afkoppelen MFC dak + parkeerplaats	2025		
Ezinge			
Ezinge centrum	2023	niet gepland	onder voorbehoud goedkeuring bestemmingsplan inbreidingsplan icm vervanging en afkoppelen bestaand stelsel
Garnwerd			
Garnwerd-Zuid	2022	niet gepland	Vervanging bestaand stelsel en aanleg RWA
Grijpskerk			
Afkoppelen Kastanjelaan	2023	ingepland	
Kievietsweg	2022	niet gepland	afgekoppeld icm locatie Vogelzang
Afkoppelen vogelbuurt	2022	in voorbereiding	Werkzaamheden in voorbereiding. Uitvoering in 2023. Wegens tijdelijk verminderde personele capaciteit heeft de voorbereiding vertraging opgelopen.
Grootegast			
Verbeteren watersysteem kern Grootegast	2020 t/m 2023	voorbereiding en uitvoering	Looptijd is meerdere jaren. Op diverse locaties in de kern Grootegast worden werkzaamheden aan het watersysteem (riolering en sloten) uitgevoerd. GP-Beukemalaan eo zijn afgerond.
Kommerzijl			
Afkoppelen de Akers	2025	ingepland	noodzaak van de maatregelen wordt nog nader bepaald.
Kornhorn			
Afkoppelen klaverweide - Kerkweide	2022	niet uitgevoerd	Uitgesteld en nader onderzoek naar noodzaak. Indien nodig uitvoering volgende planperiode
Leek			
Afkoppelen Feitshpark	2021	in uitvoering	
Afkoppelen Weth. Hutstraat - Itemalaan	2025	gepland	
Afkoppelen Industriepark Leek	2024	gepland	maatregelen worden heroverwogen ivm ontwikkelingen industriepark. Mogelijk volgende planperiode.
Afkoppelen Waterman - Nieuw Sintmaheerd	2022	voorbereiding/uitvoering	
Lutjegast			
Zeehaanstraat	2021	niet gepland	Uitgevoerd nav camerainspecties. Vervanging rioleringen aanleg regenwaterriool
Marum			
Woonrijp maken Nachtegaalstraat	2024	gepland	
bestrijden wateroverlast Marum	2023 t/m 2026	niet gepland	Betreft verbetering watersysteem Marum nav wateroverlast in 2021. Er is een verbeterplan opgesteld. Voor de looptijd 2023 t/m 2026 zijn maatregelen gepland. Hier zijn financiële middelen voor geraamd bij start van deze planperiode. Ruimte wordt gezocht door projecten uit deze periode door te schuiven naar volgende periode.
Niezijl			
Bestrijden water op straat (Pelmolen)	2021	uitgevoerd	
Noordhorn			
Afkoppelen Verlengde Oosterweg	2024	gepland	
Afkoppelen Esdoornstraat	2024	gepland	
Afkoppelen bedrijventerrein	2023	in uitvoering	Wegens wateroverlastproblematiek naar voren gehaald. Uitvoering najaar 2022.
Afkoppelen van Starckenborgkanaal NZ	2021	niet gepland	Afkoppelen ivm wateroverlast
Touwslagersbaan	2020	uitgevoerd	icm Wold en Waard rioolvervanging uitgevoerd
Nuis			
Afkoppelen Nieuweweg 12 t/m 26	2022	vervallen	
Offeringalaan afkoppelen	2023	vervallen	Uitstellen naar volgende planperiode (na 2025). Financiële ruimte inzetten voor bestrijden wateroverlast Marum
Oudeweg en Coebderlaan		uitgevoerd	
Afkoppelen Archeologiedepot	2021	in uitvoering	
Oldehove			
Afkoppelen Wilhelminastraat - Kazerneweg	2025	gepland	
Oldekerk			
Afkoppelen Kerkdreef - Bennemaheerd - Zanster	2025	gepland	
Afkoppelen sporthal Eekeburen	2025	gepland	Uitvoering mogelijk uitstellen om tzt aan te kunnen sluiten bij onderhoud aan gebouw en terrein
Afkoppelen Noorderkluft	2025	gepland	
Oostwold			
Verhelpen knelpunt afwatering Hoofdstraat	2020	uitgevoerd	
Verwijderen overstort	2020	uitgevoerd	
Aanpassingen riool Gavelaan	2020	uitgevoerd	
Tolbert			
Mensumaweg	2022	niet gepland	Afgekoppeld icm wegenonderhoud
Pieterzijl			
Afkoppelen diverse locaties	2025	gepland	
Visvliet			
Aanpakken enkele wateroverlastlocaties	2023	ingepland	noodzaak maatregelen wordt nog nader onderzocht
Zevenhuizen			
Aanpakken enkele wateroverlastlocaties	2023	ingepland	noodzaak maatregelen wordt nog nader onderzocht
Zuidhorn			
Burchtwal		uitgevoerd	
Koperwiek		uitgevoerd	
Heemskerkstraat - Thorbeckestraat		gepland	
Marktplein	2021	niet gepland	aanleg regenwaterriool icm andere ontwikkelingen
Jellemaweg/Holtweg	2021	niet gepland	Vervanging bestaand stelsel en aanleg RWA

Afkoppelen particulieren

Bij werkzaamheden aan de gemengde riolering wegens vervanging of bestrijden van wateroverlast gaan we altijd een gescheiden rioolstelsel aanleggen. Een voor huishoudelijk afvalwater en een voor regenwater. De gemeente sluit haar straatkolken van de wegen aan op dit regenwaterriool. Voor particulieren hebben we een stimuleringsregeling.

Particulieren kunnen een bijdrage van € 400,- krijgen als ze het dakoppervlak van hun gebouw aansluiten op het regenwaterriool. In de praktijk blijkt dat de inwoners slechts beperkt regenwater afkoppelen ondanks de bijdrage en de intensieve communicatie tijdens inwonersavonden voorafgaand aan de rioleringsprojecten. Er is gebleken dat inwoners wel willen afkoppelen maar dit vaak niet doen. De redenen om het niet te doen zijn divers: gebrek aan kennis, teveel werk, het zelf niet ervaren van wateroverlast, geen tijd enz. Als de gemeente voorstelt dit afkoppelen op zich te nemen dan geven inwoners hier vaak wel toestemming voor. We willen daarom vanaf nu de werkwijze hanteren dat de aannemer die het gemeentelijk regenwaterriool aanlegt ook het afkoppelen op particulier terrein meeneemt en de kosten voor onze rekening zijn. Bij de afkoppelwerkzaamheden onlangs in Garnwerd hebben we deze werkwijze als pilot uitgevoerd. Daar zijn goede resultaten mee behaald. De kosten zijn gemiddeld ongeveer € 600,- per perceel. Dat was ook het bedrag dat we hadden ingezet als stimuleringsbijdrage als de bewoner de regenwaterriolen zelf had afgekoppeld. Het afkoppelen op particulier terrein is wel op basis van vrijwillige medewerking. De leidingen op eigen terrein komen in eigendom, beheer en onderhoud van de perceeleigenaar.

Door de inwoners te ontzorgen bij het afkoppelen zal er aanzienlijk meer dakoppervlak afgekoppeld gaan worden. Dit bevordert het terugdringen van wateroverlast en verminderen van overstorten uit het gemengde rioolstelsel op het oppervlaktewater. Daarmee geeft het een impuls aan de kwaliteit van het oppervlaktewater. Ook is het positief dat er dan minder regenwater afgevoerd wordt via pompen en gemalen naar de rioolwaterzuivering.

De bijdrage voor particulieren om af te koppelen is al jaren € 400,--. Voorstel is om dit bedrag te verhogen naar € 600,-- per woningen of een deel van dit bedrag naar rato van het afgekoppelde dakoppervlak.

Nieuwe aansluitingen op bestaande riolering

Bij nieuwbouwplannen wordt de rioolaansluiting gefinancierd uit de exploitatie. In bestaande gebieden heeft iedere woning een rioolaansluiting. Soms komt er van een inwoner het verzoek voor een nieuwe aansluiting op een andere plaats. Bijvoorbeeld vanwege een verbouwing en de bewoner het dan handiger vindt dat de rioolaansluiting op een andere plek komt. Wij brengen de gemaakte kosten voor deze nieuwe aansluiting in rekening.

Het is niet logisch om deze kosten uit de rioolheffing te financieren omdat dan iedere inwoner zou meebetalen aan deze aansluiting.

Voor lozingen groter dan 1 m³ per dag per gebouw (dit is meer dan een normale huishoudelijk lozing) geldt dat de kosten die nodig zijn om het stelsel geschikt te maken voor deze grotere lozing in rekening worden gebracht bij de initiatiefnemer. Hierbij kunt u denken aan de aanleg van een grotere leiding, groter rioolgemaal, extra berging in het stelsel. Dit geldt zowel voor nieuwe lozingen als bestaande lozingen die worden uitgebreid.

Hoofdstuk 5 Financiering en personele middelen

Voor het beheer van het water- en rioolsysteem zijn financiële middelen en menskracht nodig. Jaarlijks geven we ongeveer € 1.700.000 uit aan exploitatie (beheer en onderhoud) en ongeveer € 3.500.000 aan vervanging en verbetermaatregelen (investeringsuitgaven).

Formatie.

Voor de herindeling is op basis van de kennisbank van de stichting Rioned een berekening gemaakt van de benodigde personele capaciteit. De formatie is bij de start van de nieuwe gemeente Westerkwartier hierop vormgegeven. De berekening van Rioned gaat over de benodigde formatie van de gemeentelijke watertaken. De praktijk is dat medewerkers binnen team water ook zijn betrokken bij projecten buiten de gemeentelijke watertaken. Ook is het speelveld van de gemeentelijke watertaken de afgelopen jaren verbreed. Onder andere thema's als klimaatadaptatie, energietransitie, omgevingswet zijn de afgelopen jaren een steeds prominentere rol gaan spelen binnen de gemeentelijke watertaken. Ook het areaal van het riolering en watersysteem neemt toe.

Om goede invulling te geven aan het thema klimaatadaptatie is bij het vaststellen van de klimaatadaptatiestrategie een fte trainee beleidsmedewerker klimaatadaptatie gevraagd en toegekend. Daarnaast is er vanwege uitbreiding areaal en werkzaamheden beheer per 1 januari 2023 0,5 fte uitbreiding formatie beheer toegekend. Daarmee stijgt de formatie bij beheer van 2,5 fte naar 3 fte.

Exploitatiekosten

Bij exploitatiekosten gaat het om jaarlijkse uitgaven voor beheer- en onderhoudsactiviteiten die nodig zijn voor een goed en doelmatig rioolbeheer. De kosten van deze uitgaven worden toegeschreven aan het boekjaar waarin ze worden uitgegeven. De kosten voor beheer en onderhoud worden jaarlijks hoger door prijsstijgingen, vergroting van het areaal en extra werk als gevolg van veranderende weeromstandigheden (wateroverlast, droogte). Door veranderende weersomstandigheden is het, zoals al eerder genoemd, bijvoorbeeld bij een aantal watergangen nodig om deze in plaats van een keer per jaar (najaar) ook voor of in de zomer te schonen om water aan- of af te kunnen voeren.

Investeringsuitgaven

Investeringsuitgaven bestaan uit vervangingsinvesteringen. Dit zijn investeringen voor rioolvervanging of verbetermaatregelen zoals afkoppelen. Investeringsuitgaven zijn uitgaven die meerdere jaren meegaan en worden gekapitaliseerd. De jaarlijkse kosten die daaruit voortkomen bestaan uit rente en afschrijvingen. De vervangingsplanning is gebaseerd op camerainspecties. Verbetermaatregelen zijn er voor bestrijding van wateroverlast op basis van wateroverlastgebeurtenissen en meer recent de stresstest wateroverlast.

Hoofstuk 6 Voorgestelde wijzigingen in uitgangspunten

De afgelopen jaren hebben we gewerkt aan de uitvoering van het watertakenplan. Er zijn een aantal zaken die aanpassing in beleid behoeven. Onderstaand de voorgestelde wijzigingen:

- Bij nieuwe ontwikkelingen hanteren we als ontwerputgangspunt voor de riolering bui 10 van Rioned. Bui 10 is een bui welke 1x per 10 jaar voorkomt en ongeveer 35 mm in een uur oplevert.
- Het ontwerputgangspunt voor het maaiveld is dat we ons richten op voorkomen van schade in panden als er tot 60 mm neerslag in een uur valt.
- Bij afkoppelwerkzaamheden aan de riolering gaan we op vrijwillige basis ook bij bewoners op eigen terrein het afkoppelen oppakken als dit in een straat gemiddeld voor € 600 per woning kan.
- Het bedrag per woning om af te koppelen wordt verhoogd van € 400 per perceel naar € 600 per perceel bij gehele afkoppeling of naar rato van het afgekoppelde oppervlakte.
- De komende periode gaan we onderzoeken of we bij nieuwbouw of grootschalige renovatie van gebouwen eisen kunnen stellen aan waterberging en hergebruik op eigen terrein.
- Bij nieuwbouw of ontwikkelingen in bestaand gebied willen we de mogelijkheid hebben om bij lozingen meer dan 1 m³ per dag (dit is meer dan normaal huishoudelijk verbruik) aanpassingen aan het bestaande stelsel en voorzieningen (bijvoorbeeld gemalen) in rekening te brengen bij de initiatiefnemer.